

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80.
Uredništvo in uprava
za Sloveniju in Slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

OSTRA

Čitajte proglaš Saveza »Borba za 6 strana«! Šaljite dužinu pretplatu i širite našu štampu, jer je to najbolje naše oružje!

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

IDEJNI TEČAJEVI

Ljubljansko društvo »Tabor« je prošle nedjelje održalo idejni tečaj. Slične tečajeve spremaju i neka druga društva. To bi značilo da se u emigraciji osjeća potreba za ideološkim diskusijama i za ideološkim formiranjima. Zamisljeni kao prosta predavanja u početku, ti tečajevi mogu s malo dobre volje, da se razviju u debatable ideološke sastanke na kojima bi se prodiskutirala sva naša ideološka pitanja i, možda konačno formulirala.

Većina mlađjih emigranata traži odavna te diskusije ideološke naravi. Možda se i previše od toga očekuje i možda se u tome i zalazi u skralnost, ali i izjava jednog starijeg emigranta o tome je opet drugi pol skrajnosti. Taj stariji ugledni i aktivni emigrant je jednom zgodom, kada se govorilo o potrebi izradjene ideologije, rekao:

— Hvala Bogu da nemamo ideologije, jer bi se time proizvelo samo trvenje i razmirice.

To je karakteristično za mišljenje naše starije generacije, koja s nepovjerenjem gleda na svako postavljanje ideoloških pitanja u emigraciji. Ta naša starija generacija se boji za kompaktnost emigrantskog pokreta i strahuje od eventualnih jačih razmirimožaja.

— Pa mi imamo našu ideologiju, kažu opet drugi, i ne treba nam o njoj više raspravljati.

Međutim na svim sastancima gdje se raspravljaju pitanja ideološke prirode, opaža se da na neke pojave gledaju pojedini emigranti sasvim različito. A to nije ni čudo. Jer emigracija ne visi u zraku. Ona je produkt konkretnih političkih i gospodarskih pojava i život pojedinih emigranata i cijele organizacije zavisi od ljudi i konkretnih pojava i događaja oko nas. A te pojave oko nas su u stalnom razviku — dinamične su. I oko nas i u ostalom svijetu i u toj dinamici ne može ni emigracija da ostane statična. U »Taboru« su na pr. bile dvije važne tačke na dnevnom redu. Predavanje dra Jože Dekleve o emigraciji i njenom stanovištu prema unutarnjem političkom položaju i predavanje Draga Pahora o odnosu emigracije do domaćeg stanovništva. Već sami naslovi tih predavanja pokazuju jasno važnost tog problema. Ta pitanja zadiru u ideje svakog pojedinog emigranta i na tom pitanju ima najviše diferencije. Jer mi u emigraciji nismo ni jednake starosti ni jednake naobrazbe ni jednaki općih pogleda na svijet, a što je najvažnije, ni jednakog socijalnog položaja. Živimo u raznim krajevima države i došli smo ovanu tokom dvadeset godina. Nekoji još 1918, a nekoi tek jučer. Razumljivo je da će svaki pojedinac imati svoje vlastite poglede na unutarnju politiku, a budući da su pogledi na ta unutarnja pitanja i kod domaćeg stanovništva često diametralno suprotni, to će slično biti i kod emigranata. A od tih pogleda zavisi i gledanje na događaje u ostalom svijetu, a prena to i gledanje na prilike u našem najbližem susjedstvu, iz toga proizlazi logično i oprečno gledanje na način kojim ćemo postići naš cilj: Ako zaljubljenom Bogu što nemamo nikakve ideologije, to nam se može osvetiti. Jer to pitanje se mora jednom postaviti, na bi se vrlo lako moglo dogoditi da ideologiju ideme formulirati kada bude prekasno. Jer do tada bi pojedinci imao već tako izgrađeno lično mišljenje o svima našim pitanjima, da bi sama diskusija o zajedničkoj emigrantskoj ideologiji mogla dovesti do takih divergencija, da bi i sama organizacija bila u pitanju. Tada bi nužno došlo do rascjepa u više grupa. To nije uvijek nepopravivo zlo, ali jedinstvenost i kompaktnost je ipak bolja, ako je živa, dakako.

Iz ovog što smo do sada iznijeli proizlazi da mi nemamo još izgrađene ideologije. Nju treba tek potpuno izgraditi a za to su najprikladniji idejni tečajevi, ali kojima ne bi bila osnova predavanje, već kraći referati sa slobodnim diskusijama. (t. p.)

Pitanje narodnih manjina

na konferenciji Interparlamentarne unije u Parizu

U nedjelju je završena trideset i treća konferencija Interparlamentarne unije u Parizu. Na toj konferenciji se imalo govoriti i o pitanju manjina. ali je to odloženo za iduću godinu. Povodom toga je na konferenciji izložio g. Vasa Jovanović gledište malih država o tom pitanju. On je u početku svoga govora potojčelo na nade koje je stvorilo osnivanje Društva naroda, pa je onda nastavio:

Pošto je princip narodnosti isto tako bio poznat, bilo je logično što se mislilo na zaštitu onih, koji su uslijed granica utvrđenih ugovorima o miru obrazovali vjerske, jezične i rasne manjine. Otuda prava manjina i specijalni ugovori radi njihove zaštite. Ti ugovori, kao što znate, nisu potpisani od strane svih država koje imaju manjine. Načinjena je razlika između velikih sila i malih država. Da bi se ove posljednje utjele zbog razočaranja, koje je kod njih nastupilo, objašnjeno im je da će velike sile poštolaviti prava manjina, ma da samim tim što su civilizatorske sile ne morali da prime pisмене obaveze. Manjine su imale biti srećne što su obuhvaćene granicama koje bilo od tih velikih civilizatorskih sila.

Na žalost činjenice su demantovale ova objašnjenja.

Manjinske škole zatvorene u nekim od tih država i učitelji rasturjeni, tu su da to dokažu. Čak su i imena djece

izmijenjena i deformirana kako bi nestalo svakog traga njihove narodnosti. Denacionaliziranje se sprovodi s metodom.

Razlika između onih koji su potpisali ugovore o manjinama i onih koji nisu bode oči. Obaveze prvih kontroliše Društvo naroda. Najmanja povreda može se pred Društvom naroda iznijeti i narediti anketa. I dok su države potpisnice predmet međunarodne kontrole, pripadnici njihove narodnosti ili vjere, koji su stlom pritika odvojeni i žive u drugoj državi, mogu biti na milosti i nemilosti politike odnarnodnvanja, koja prijete da ih uništi.

Pošto je izložio sve žrtve koje mali narodi počinose radi Društva naroda g. Jovanović je produžio:

— I poručih žrtvama primljenih u interesu zajednice, potrebno je govoriti o predložjima, čiji je cilj da se proširi breša načinjena na račun suverenosti malih naroda. Pošto kontrola Društva naroda nekima ne izgleda dovoljna, oni se vraćaju na ideju da produže obrazovanje međunarodni komisija koje bi stalno zasjedavale u državama, koje su potpisale ugovore o manjinama kako bi na mjestu kontrolirala njihovu primjenu. Time se predložilo otišlo. Ako je ipak takva žrtva potrebna moglo bi se možda na nju pristati ali pod uslovom da joj se sve države potčine, i male i velike.

ČEHOSLOVAČKA ŠTAMPA TRAŽI RECIPROCITET

u postupku sa narodnim manjinama

»Prager Presse« donosi ovih dana članak o madžarskim školama u Čehoslovačkoj. te konstatira da je sadanje stanje školstva madžarske manjine u CSR vrlo povoljno. Madžarska manjina u Čehoslovačkoj republici brojičano je najjača poslije nemačke manjine. U Slovačkoj imaju Madžari ukupno 704 javne pučke i građanske škole s 1783 razreda i 85.000 djece. Osim toga posjećuju madžarska djeca još 99 nižesrednjske škole s 804 razreda i 32.000 učenika. Školska uprava želi te škole po mogućnosti zamijeniti jednojezičnim školama, pri čemu će se svakako uzeti u obzir potrebe madžarskog pučanstva.

U Polkarpatskoj Rusiji nalazi se 99 madžarskih pučkih i građanskih škola sa 244 razreda i 13.000 polaznika. Osim toga ima tu 59 atraktivističkih škola, sa 467 razreda i 18.000 polaznika. Na sličan način pobrinula se Školska uprava i za višu naobrazbu madžarske mladeži. Madžari u Čehoslovačkoj imaju klasičnu gimnaziju s 8 razreda i 673 dječaka 7 realnih gimnazija s 85 razreda i 3481 učenikom, te dvije učiteljske škole s 12 razreda i 329 učenika. Prošle godine odobrila te država osnutak treće učiteljske škole u Komarnu. Osim toga imaju Madžari posebnu učiteljsku školu za izobrazbu učiteljica domaćinstva. Ukupno vrijna madžarska mladež srednjoškolsku i učiteljsku naobrazbu na 12 škola i zavoda.

Stručna izobrazba ravna se prema gospodarskoj strukturi pučanstva. Prema toj pučanstvo pretežno seljačko, te se trgovci

nom bavi samo u gradovima, ima ipak toliko stručnih škola, da je već to isan dokaz pravednosti čehoslovačke kulturne demokracije. Madžari imaju dvije trgovačke akademije s 12 razreda i 408 djaka. Usporedimo li to s čehoslovačkim pučanstvom vidimo, da ono imade na čehoslovačkoj manje škole, ma da je brojevan 20 puta jače. Osim toga imaju Madžari u Čehoslovačkoj jednogodišnji trgovački tečaj, državnu obrtnu školu s 4 razreda i 80 djaka, te 46 šerštskih škola s 2274 polaznika i konačno stručnu školu za ženska zvanja.

Pri tom treba napomenuti, da na tim školama predaju isključivo madžarski učitelji, a čehoslovačke su se školske vlasti pobrinule, da nastava na tim školama odvija na modernom temelju. Kao što je madžarski seljak agrarnom reformom dobio zemlju, koju obradjuje kao vlasnik, tako školska uprava osigurava njegovom djetetu školsku naobrazbu. — Madžarska mladež u Čehoslovačkoj ima najšire mogućnosti izobrazbe i studija. Često i veće nego bi im kao i Nijemcima, proporcionalno pripadalo.

Kad bi Čehoslovačka manjina u Madžarskoj, primjećuje na koncu polustrobeni organ praške vlade, uživala samo polovicu tih mogućnosti, bila bi neizrazivo sretna. Na žalost ona nema ni osnovnih škola. S obzirom na brigu čehoslovačkih školskih oblasti ima Čehoslovačka potpuno pravo da traži uređenje školskih prilika svoje manjine u Madžarskoj na temelju reciprociteta.

Nacističen glas o Južnem Tirolu

Celovške »Freie Stimmen« poročajo po svojem doplniku iz Berlina: Došli smo posveća vse nemško časopise dolge članke predstojećemu potovanju Italijanskega ministrskega predsednika Mussolinija v Nemčijo v drugi polovici septembra, je izšel v prvi septembarski številki vodilnega nacističnega tednika napadalnih oddelkov »Das Schwarze Korps« izrpen članek o borbi nemškega življa v Južnem Tirolu. V tem članku je nazorno prikazan uničevalen boj, ki ga vodi Italija proti nemškemu življu, omenjena pa je tudi vestaja Tirolicev za časa Napoleona v letu 1809.

Članek je vzbudil v nacističnih krogih znatno pozornost, in je bil z ozrom na nerazpoložnost, ki so ga pokazali gotovi nemški krogi ob priliki sprejema Italijanskih delegacij pri zadnjem zborovanju nacistične stranke v Nürnbergu, sprejet z zadoščenjem. Prav ti

krogi, ki zastopajo široko maso nemškega naroda, menijo, da navzle realnoga političnega prijateljstva med Nemčijo in Italijo ni dopustno in ni v skladu z dostojanstvom nemškega naroda, da je del tega naroda, pa četudi majhen, pod ponizljivim Italijanskim gospodarstvom oropan vseh nacionalnih pravic in svobostih.

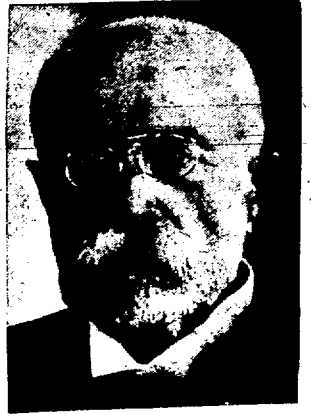
NJEMAČKO-POLJSKI SPORAZUM O MANJINAMA.

Prije polaska za Pariz i Ženevu poljski ministar vanjskih poslova Bek primio je njemačkog ambasadora u Varšavi Molkeca.

Tom prilikom usvojen je konačni tekst općeg sporazuma o položaju poljskih manjina u Njemačkoj odnosno njemačkih manjina u Poljskoj.

Objavljivanje ovog sporazuma, koji se očekuje prije 15 dana, odloženo je do povratka Becka iz Ženeve i von Molkeca iz Nürnberga.

UMRO JE MASARYK

Pretsidnjk Oslobodnac Masaryk

Toma G. Masaryk, tvorca Čehoslovačke republike, umro je 14. o. mj. u dvorcu Lanuv, u 87 godini života.

Toma Masaryk se rodio u Hodonjnu, mjestu na jugu Moravske, na samoj granici Slovačke. Otac, rođen u Kopčanima bio je Slovak, a mati Moravka iz Huslopede. U Hodonjnu je otac kasnije Pretsidnjk Oslobodnac služio kao kočijaš kod jednog posjednika. I tako je u svom siromašnom djetinstvu mali Toma proživio tvrdu školu oskudice. Stalno se selio sa roditeljima, koji su tražili posla.

Od sina kočijaševa do osnivača i prvog gradjanina Republike dug je put. Ali Toma Masaryk je taj put prošao dignuta čela, uvijek pošteno i hrabro. Uvijek u borbi za slobodu i za pravdu. Zahvaljujući svome »tatičuć« čehoslovački narod ima danas svoju nacionalnu državu, koja je u svijetu poštivana radi slobode, koja u njoj vlada zaslugom Tome Masaryka.

Toma Masaryk je bio i revolucionar i emigrant. Ostavio je bio svoju domovinu pod tuđim vlašću da se u inozemstvu bori za slobodu svoga naroda. Uz pomoć svoga naroda i prijatelja u ostalom svijetu Toma Masaryk, revolucionar, emigrant, agitator, diplomat, i učenjak, uspio je da oživotvori vjekovne težnje Čeha i Slovaka oslobodivši ih i ujedinivši ih.

Toma Masaryk je odlično poznao i naš problem. U svojoj knjizi »Svjetska revolucija« spominje na više mjesta borbu o naše krajeve za vrijeme rata.

Velikom Čehoslovačkom velikom Slavenu velikom Čovjeku. Tomašu Masaryku vječna slava!

PRETPLATA ZA LIST

ne stiče uredno. List ima velikih obaveza kojima mora odgovarati, ali ako pretplatnici ne odgovoraju svojim obavezama, ne može ni list.

Tu malu pretplatu nije teško platiti. Tko ne može više, neka plaća po 4 dinara mjesečno. Time pokazuje dobru volju, a puno urednih pretplatnika po 4 dinara mjesečno vrijedi isto, kao manji dio sa većom pretplatom.

Kupiti na pošti čekovnu položnicu za 25 para i poslati barem mali dio dužne pretplate, nije velika žrtva.

TRAŽITE

od gostiona i kavana u koje polazite s ostalim emigrantima, da drže »struk«!

Prikažite im da je u njihovoj koristi, ako oglašuju u »Struc«.

Na taj način pomazete našu akciju za povećanje lista.

NAŠA EMIGRACIJA

U Novom Sadu je održano knjižičko natjecanje za državno prvenstvo na dan 6. septembra. O tome donosimo izvještaj pod »Vijesti iz organizacije«, jer je na tom prvenstvu sudjelovao i K. s. klub »Istra«. Tim povodom primamo od jednog emigranta iz Novog Sada dopis u kojem se zamjera članovima K. s. k. »Istra« što su na taj dan sudjelovali u toj sportskoj zabavi. Donesimo jedan dio tog članka u napomenu da je to oslanjanje u ovoj rubrici u kojoj stoji emigrant ima prava da iznosi svoje mišljenje o raznim događajima u emigraciji. Ur.

Reći će se, da se na to nije obraćala pažnja, da je to učinjeno nenamjerno i ne znaajući. U toliko gore i u toliko teži slučaju, jer to ne opravdava. Svaki svjestan i isproban emigrant, zna šta mu je dužnost: on u ovom slučaju u svojim osjećajima mora biti moraliziran sjećajući, vjerom u pobjedu, čvrstom voljom, neustrašivošću i borbenošću i voljom da za tu vjeru i borbu položi sve, pa ako ustrbata i svoj život, a ne da pred starijom prilikom uzmaže i kapitulira.

Čovjek se mora snježirati, kada malo dublje promišli tu stvar. On mora doći do zaključka, da nije svaki emigrant pozvan da učestvuje u emigrantskoj borbi, jer ko to hoće, taj će činiti ne iz nekog snobizma, već iz čistog osjećajnog dužnosti, koja je za njega imperativ. Inače osjećaj od toga nema i ne smije biti! Svaki svjestan emigrant mora biti moraliziran sjećajući, vjerom u pobjedu, čvrstom voljom, neustrašivošću i borbenošću i voljom da za tu vjeru i borbu položi sve, pa ako ustrbata i svoj život, a ne da pred starijom prilikom uzmaže i kapitulira.

Mnogo je zranili a malo odabranih veli Sveto Pismo Tako i jeste ima nas mnogo, ali je načelnik malo onih, koji ispravno misle i osjećaju.

Ali samo su emigranti i ako se takoradi ne smatraju, onda ne smijemo nikada propustiti da vršimo i svoje emigrantske dužnosti. Ona dužnost je teška dužnost, to je borba! U protivnom smo obični izbjeglice, a od izbjeglica naša stvar i naš narod neće nikada ništa imati. Izbjeglica se brine samo za sebe, za svoj kruh, a za drugo nije go briga. Emigrantski kruh je međutim gorak i od njega mnogi zaznu.

Ali vrijeme će pokazati, na kojoj je strani pravo.

KATOLIČKI BISKUPI U JUGOSLAVIJI

POSTAVLJAJU U MADŽARSKA SELA MADŽARSKE SVEČENIKE

Novi Sad, septembra 1937. — Novosadski »Dan« od 10. o. mj. donosi ovaj članak:

Prekjučer je, kao što smo javili, boravio u Novom Sadu g. dr. Anton Akšamović, djakovački biskup. Za vrijeme svoga boravka on je razgovarao sa novinarima o pitanju nadoknade mađarskog svećenstva na teritoriji djakovačke biskupije. Biskup izjavio je da Akšamovića od 300 hiljada katoličkih vjernika ove biskupije ima svega 12 hiljada Mađjara. — G. biskup je istakao da ovi vjernici mogu na svom materinim jeziku da opće sa svećentvom. Na Teološkom fakultetu studira izvjestan broj budućih katoličkih svećenika Mađjara, a osim toga ima i takvih koji znaju mađjarski.

— Ja nastojavam da u opčinama u kojima žive i Mađjari svećenički govore također mađjarski. — U opčinama gdje su Mađjari u prečiznom broju po mogućnosti postavljamo mene ne vode sentimentalni osjećaji, nego propisi Kanonskog općeg prava. Ne možemo uvijek da izdijelimo u susret želji naših vjernika u pogledu postavljanja svećenika Mađjara. U toj je to da budući svećenici vladaju državnim jezikom, jer je to preduslov radne.

G. dr. Akšamović je još izjavio da je u bacioj općini stajale skoro isto i da ima u prilici da broju svećenika Mađjara i da sa teritorije bačke općine ima dovoljan broj Mađjara budućih katoličkih svećenika.

U pogledu zidanja novih crkava biskup g. Akšamović izjavio je da se, obzirom na materijalne mogućnosti, svuda vidi i popravljaju crkve, a tako i u mađjarskim općinama. Nedavno je podignuta crkva za mađjarske vjernike u Malom Beždanu. Svoju izjavu završio je g. Akšamović s tim što je istakao da ne pravi razliku između mađjarskih, hrvatskih i njemačkih vjernika i da svojim biskupijom upravlja u duhu Krista, nastojavajući da se brine o duhovnim potrebama svojih vjernika.

† MATEJ BOLE

V Trstu je umrl Matej Bole, pomorski kapetan, u 41 letu starosti, doma iz Rojana. Pred kratkim je obolao i se morao podvrijeti operaciji jetrnih kamnov, ki pa je ni prenesel. Žalujući vodvi in ličeri naše sozalie! — (Agis).

SVEČANO ODKRITJE SPOMENIKA

Simonu Gregorčiču v Ljubljani

Odkritju je prisostvovalo nad pet tisoč ljudi

Pogled proti spomeniku ob času odkritja. V levem kotu mladi kipar Zdenko Kalin, ustvaritelj bronastega poprsja Simona Gregorčiča.

Ljubljana, 11. septembra 1937. — Slovencev, njegovi pravnici v slunajskem Zvonit so že kazali izvede, izričen talent. Njegova pesmi so postale se pred izdajanjem narodova list Ko je izšel 1. 1882. prvi zvezek njegovih »Pozivaj«, je bil to velik literarni uspeh, saj je bila knjiga v nekaj tednih razprodana.

Takrat pa so vstali tudi nasprotniki, ki so gledali na v-e javno življenje s filozofsko ozkurnostjo in iskali v vsaki pesničkovi ustvaritvi protiveršno in celo protikršćansko tendenco. Gregorčič je bil idealen duhovnik, zato ga je kritika in obsodba dr. Mahničeta temu huje zadel. Bil je to uduke, ki ga do smrti ni mogel prebiti.

Kljub temu je ostal Simon Gregorčič ljubljene našega naroda znani v Primorju, kjer so Gregorčičeve zasluge za narodno prebujenje nepozabne in neprecenljive. Istejn je bil v Vrtenju, v podnožju Krna in ob bregu bistre Soče. Zato je ljubil planine in naravo ter svoj red. Vedno mu je hrepela duša tja, kjer je prebil mladost. Vse svoje hrepence je izrazil v svoji najlepši pesmi »Nazaj v planinski raj«. Mnoge njegove pesmi se danes prepevajo kot bi bile zares narodne.

Melko subjektivno svetlozaje je znal značilo. Sam je pa zavrcaal očetek melkobe. V svojem ekleu »V obramboc, ki ga je napisal v odgovor dr. Mahničeta, pravi:

In poleg melkobe, pojem tam jaz sam, obilo je dela v sebi imam, pravi in veri in domu bo v bran!

Koliko mošča in nesobčnosti je bilo v njegovih pesnih. Njegovo življenje je bilo v resnici posvećeno Bogu in Narodu. V njegovi dobi sta se dva imperijalizma borila za slovensko Primorje. Slovenski rod je bil obnna na polu in je bil preganjan in zatiran. Na teh tleh so nastale Gregorčičeve domovinske pesmi. S preročkim duhom vidi silno borbe, vidi vihur, ki se bliža z juza, ki naj uniči vse, kar je ob Soči. V tem strahu za oholost svojega naroda sega nje svoj pozled sirje in dalje. Gleda na slovenski jug in tam vidi rešitev. Blizu so mu bili bratje Čehi, od tu do misli slovensko vzajemnosti je bil le korak, ki ga je Gregorčič napravil v pesmi »Velegrajska kuga« in v »Volkovanic«.

Pesnik ni dočkal no krvave vihere ob Soči, ne vstajanja svojega naroda. Zdal spi v svojem grobu in čaka. Ni umrl, tak pesnik kakor je bil Gregorčič, ne umrje nikdar.

Ko je končal svoje izvajanje, se je dr. Puc zavrcaal na tla. Plečnik in akad. kiparju Zdenku Kalinu za izvršeno delo in v vzklikom »Slava Simonu Gregorčiču« odgnal zavoso pred spomenikom. Kako smo že zgoraj omenili je spomenik iz bronu, na unarmornatem podstavku, pod veličanstvo odprto streho. Na podstavku so vklepane »Gregorčičeve besede« »Brodarjem pomoči nesimo, naš čolnš pogube atimote Mošani zgor Glasbene Matice je zapel Peronjevo pesem »Tone, sence tence, Zastopnik mesto obline dr. K. v njihar« to a primernim besedami prevzel spomenik v

varstva. Izrekel je zahvalo. »Soči-Matičec, ki la se je povzpela izven okvira svojega do sodajnega dela in dala Ljubljani dostojen spomenik gorikemu slavku. Nato je godba zaigrala državno himno, a pevski zbor Glasbene Matice je ob največji pozornosti ljudi zapel eno najlepših Gregorčičevih pesmi »Nazaj v planinski raj«. Štedilo je polaganje vencev in mimolodni deputacij narodnih nos ter ostalih mimo spomenika. Nekateri so imeli pri tem tudi primerne kratke govore, v katerih so poveljevali pesnikovo veličino, vračunast in pomen za naš narodni preporod ter za našo kulturo. Vence so položili senator Hribar, g. Oton Zupančič, dr. M. Čok, zastopnik društva »Nanos« iz Maribora, zastopnika društva »Istra« iz Zagreba, dr. Cepuder za Prosvetno Zvezo, zastopnik društva »Simon Gregorčič« iz Sušaka, za koroško Sloveno dr. Felclinger za klub Primorje za sodobralci in Olga Učevca za ČO. Reška. Sedežna društva je položila krasno vence iz planik in enčinja, za JS g. Verbeč, za Glas. Maticio g. Sturm, g. Lukež in Pirc za Zvezo bojevnikov, za JUU g. Kumelj dalje zastopniki emigrantov s Kranja, Jesenice in zastopniki Tabora, za ZKD dr. Alujevič, g. Pustoslavsek za Narodno listarno, ki je tiskala prvo Gregorčičovo knjigo, dalje Preporod, Cerkljanj izpod Porezna, ter Gregorčičovi nekdanji avtorji. Možina ki živi v Kranju in Marija Komar iz Kobarida. Vence so položili tudi četniki, ter celjska »Soča«. S tem mišljimo, da smo omenili vse, ki so se oddolžili ob odkritju spomnu »našega peveca. Pevski zbor je nato intoniral himno »Haj Slovanci, ki so jo pozvali vsi navzoči in zapeli v mogoćnem zboru. Svećenost odkritja je bila s tem zaključena.

Društvo »Soča« je nato organiziralo se populniško proslavo z akademijo in sicer na Taboru. Pri tej svetonosti so sodelovali vsi veliki umetniki z najboljšim uspehom. Med drugimi je sodeloval pevski zbor »Slogoc«, slovenski vokalni kvintet, kot solisti pa rojakinja Milana Šviligojeva, koncertni pevec Mirko Preučič, baritonist A. Petrovič, kitarista sta spremljala pri klavirju operna dirigenta. Nefat in dr. Svava. Dr. Igo Gradina je spesnil prigodno pesem »Simonu Gregorčiču«, katero je naš list moral prebiti za okrenjeno. To pesem in pa Gregorčičovo »Hajdučkovo oporok« so na proslavi z uspehom recitali. — Melko zanimanje je izvedlo istrsko kolo, ki ga je izvajal odtak »Soča« in pa simfonično tlesnadno vajo po recitalu Gregorčičeve »Soče«, katere so izvajali Sokoli iz Šiške. V najlepšem razpoloženju in z uspehom je bila zaključena ta važna kulturna svećenost, v sredi Ljubljane.

Mara Lamutova:

SIMONU GREGORČIČU!

O kolikrat sem, gonil, Ti sledila, ko šetal si ob palico opt — na tpu skoz čolnic sončai vrt... Vodila me je Tvoji besmi sila. Življena teža Te je upogllala: razmišljajoč molče si zdel se strit; nemara čutil si v bližini smrti, ki je predstiravala Ti je vdanila. Prerok si bil domovim strašnim dnem — da lužno bo domovje pamenelo — v prvidu tem Ti je srce trepelo. In danes blizu našim si očem: Nesmrtni spet Ti dlelo je zapele, veličje Tvoje se v svobodi razodelo.

MALE VESTI

— Umrl je gen. J. Vaccari, ki je bil v l. 1923 do 1925 armadni poveljnik v Trstu.

— V Novakih so našli mrtve v bližini njenega stanovanja Marjjo Peterčič, stara 49 let. Vzrok njene smrti je neznan.

— V Močilah pri Kanalu so karabinerji aretirali 33-letnega Berdona Štefana, ki je osumljen, da je ubil Antona Kumarja, starega 71 let, iz Huzmarje.

— V Šmihelu pri Sempasu je 18-letni Peršič Franc prišel v navskrije s Antonom Lebanom, starim 79 let. V prepiru, ki je nastal je nastal tako moćno sunil starčca, da ga je s samim udarcem ubil. Zakaj je nastal prepir, še niso mogli popolnoma določiti. Zdravniška komisija iz Gorice je ugotovila, da je smrt povzročila notranji krvavitve in dnočjek kaj zaradi notranjih iztokov. Dogodek je vzbudil na vast veliko ogorčenje. Peršič je neznan kam izgubil in karabinerji ga pridno iščejo.

— Kaznovan je bil 29 letni Pavšič Ivan iz Grgarja, ker stalno nadlegoval 29 letno Dorotejo Cigoj z raznimi ljubenzskimi objubami in ker jo je tudi vedno zasledoval.

— Antona Zurina iz Opafjega sela na Krasiu so karabinerji aretirali, kar je v prepiru našel Josipa Pahorja. V prekeranju se je Zurin zaletel v Pahorja in ga težko ranil po obrazu.

Općine pri Trstu so postale važno turistično središće

Odkar so l. 1903 zgradili iz Trsta Općine električno železnico, se je pomen Općin znatno povećal. Tržanci su s tem dobili lahek dostop na Krasi in zelo lepo izlešno toćko. Sčasoma se je napeljali el. luć vodo in plin. Temu primerno se je tuđ prebivalstvo znatno pomnožilo. L. 1900 je šlelo 1605, a sedaj jih šteje že 2877. Znalno se je številco povećalo tuđ zaradi tega, ker so Općine postale važno železniško križišće in s tem se je moralo povećati tuđ številu uradništva in delavstva. Po vojni se je znatno razvila turiztika, so postale Općine prava izhodna toćka za tržaške izletnike. Prej kamnati predeli so se

kmalu spremnili v vrtove in tako se sedaj šlahaja že nad 100 vll letovršarjev. Turizem razširjanja Općin gre proti Banam. V polnem času štejejo Općine z vsemi letovršarji do 5.000 oseb. Općine so tuđ prikladne in pripravljive za iste, ki boleljajo na dihalnih organih. Ta trg se namreć nahaja čez 300 metrov nad morjem in ima čist zrak, ki je skoro slićen gorskem in je torej pravo nasproje Trstu, ki leži v luknji in ima slab zrak. Pomen Općin se bo še povećal, ko bodo zgrajene še nekatere železniške priprave, s katerimi bo omogoćena razvrstitev blaga po železnici v razne dele tržaške luke. — (Agis)

DROBNE VESTI IZ NAŠE DEŽELE

Ko se je 17-letni Marcel Sancin peljal po škeđenjskem klanju, mu je nenadoma preprečil pot neki starček, zaradi česar je moral narediti oster ovinek, ki je bil zanj usoden. Padel je tako nerodno s koleasa, da je dobil teže notranje poškodbe in je po dveh urah nato umrl v bolnici.

Na Opčanih je umrl trgovec Ivan Zerjal v 64 letni starosti. V št. Vidu nad Vipavo in v Irču Vipava je bil imenovan za novega pododstala Vicenc Ghermandi mesto odstopivših dr. Ant. Grilla in dr. Marija Capona.

Goriški prefekt je izdal stroge odredbe glede bližajoče se trgatve. Nepoklicanim je strogo zabranjeno vsako postajanje v bližini vinogradov, kakor tudi hoja po poteh v bližini vinogradov.

Tržaško apelacijsko sodišče je zavrnilo sodbu goriškega sodišča, na podlagi katere je bil Stanislav Sirk iz Kojškega kaznovan na 2 leti zapora in 20.000 denarne kazni zaradi bega čez mejo. Sirk je bil takoj izpuščen.

Karabinerji so aretirali v Suti pri Komnu 42 Kovačiča Rafaela, ker se je v gostilni pri kvartar stepel s svojim tovarišem 34-letnim Ludnikom Lozejem in ga težje ranil.

Tatovi so okradili Antona Kogoj iz Sv. Petra pri Gorici in mu odnesli 1.080 lir.

Smrtna nesreča se je zgodila pri gradnji nove elektrarne v Doblarju. Zaradi mine, ki je bila postavljena v tunel, je močan zračni pritisk podrl v bližini stoječe ograde, katero je pokopalo pod seboj št. delavce. Dva so kmalu in resili in sta zadobila teške poškodbe. Tretjega pa niso mogli še izvežeti, ker ga je tramovje pokopalo globlje in ga tudi ubilo.

V Selu na Krasu sta se petnajstletna dečka Pahor Vladimir in Blažič Dušan igrala. Pri tem je bil Pahor težje pobit. Naslonil so ga na skalo. Toda po nesreči je padel z nje in se težko ranil po glavi. Dobil je pretres možganov in delno otmrvice telesa. Brez peljali so ga v goriško bolnico, kjer je kmalu na to umrl. Pahor je bil skrajni slep zaradi epslozije granate, prav teške poškodbe na očeh zaradi granate ima tudi Blažič.

V Čepovanu sta bila kaznovana Andrej Mrak in Karl Gorjup zaradi pljanosti in faszjanija.

Karabinerji so aretirali in priložili sodišču Franca Rupnika zaradi težkih poškodb ki jih je prigladel Alojzu Jeramu, kateremu je z nožem prerezal obraz.

V Gorici so umrli med drugimi: Alojzija Komel, Colič Franc iz Mirna star 56 let, Zelinšek Mihael iz Salone 29 let, in Kos Anton, star 20 let.

Pretekli teden so z velikimi slavnostmi otvorili prenovljeni goriški grad. Slavnosti je prisostval tudi austrijski vojvoda. V govoru, ki ga je imel goriški podestat Pascoli, je poudarjal, da se že desetoletni bijejo boj na goriških gričih, kje so se tri plumenka borila za prevlado, toda Gorica je znala vedno obraniti svoj italijanski karakter, da se je povrnila italijansko čista v naročje italijanske nacije. Poudarjal je tudi, da je vse kar zadeva Gorico popolnoma italijansko. Na gradu je bila potem napravljena stara goriška poroka in dopolavoristi iz Furlanije so izvajali italijanske narodne plesne in pesmi. Popravo gradu je izvršil ing. Prucher.

Dne 11 t. m. so se začele po vsem Goriškem zopet predvojaške vaje, za katere so izdale fašistične oblasti popoln popis.

Kanalski dopolavorci je dobil knjižnico, ki jo je podaril znani general Francesco Scodnik, ki je tudi kanalski občan. Knjižnica obsega 200 izvodov raznih del večinoma iz novejšje literature.

V Črničah so vojski II. plonirskega polka naredili nov trden lesen most preko Vipave, ki bo znatno olajšal promet z ribembersko kraljico. Most so zgradile vojaške oblasti na pobudo gor. prefekta V. Orzajla.

V goriških kavarahn so podražili kavo za 5 cent. ostale pijače pa za 10 cent.

8. 1. septembra so prenehali s strežljam s topom na tržaškem gradu, ki je oznanjal poldne. To so naredili na zahtevo vojaških oblasti.

V Trstu so gradili prvo ladjo za prevoz banan. To je prva izmed štirih, ki so zgrajene po naročilu vlade. Še eno bodo zgradili v Trstu, ostale dve pa v Genovi. Imenuje se »Ramb II«, ima 2.000 nosilnosti in hitrost 20 vozlov na uro. Da se je Italija odločila za gradnjo lastnih ladij je vrsto, je bil eden izmed razlogov. Od 1. 1928, ko je znašal konzum 811 kv. se je povzpela l. 1937 na 187.467 kv. Ker so banane zelo občutljive, zahteva transport tega sadja velikih opreznosti in posebnih priprav in zaradi tega morajo biti tudi ladje temu primerno zgrajene.

Inan Krdel, star 26 let, iz Ozeljana, se je moral zveč v bolnico, ker je dobil številne rane po vsem telesu zaradi eksplozije manjšega projektila, ki je ostal še od svetovne vojne.

VIJESTI IZ JULIJSKE KRAJINE

STRAŠNA NESREČA U KRAPANSKOM RUDNIKU

u kojoj je poginulo trinaest rudara

Pula, 10. septembra 1937. — U 4 sata ujutro 7. o. m. dogodila se teška nesreća u Krapanskom rudniku kod Labina, u kojoj je poginulo trinaest rudara, (o čemu smo ukrajno javili u prošlom broju). Tog jutra je devet rudara zapalilo minu da otkinu velik blok ugljena, ali se kroz jednu pukotinu bio prostor napunio plinom i s eksplozijom mine došlo je do eksplozije plina. Svih devet rudara je uginulo, a drugog jutra su se uginuli još četiri rudara kada su se spustili u rov gdje se dogodila nesreća da otkine, nov i istražuje uzrok nesreće. Neki od te trinaestorice su naši ljudi, i to: Anton Butarić pok. Josipa star 46 godina iz Svetog Martina kod Labina, Andrija Čekada Ivanov, star 28 god., iz Brgudca kod Labina, Ivan Kos pok. Jakov, star 34 god. iz Ripende kod La-

binja, Karlo Jurić Josipov, star 22 godine iz Lindara, a od one četvorice koji su kasnije poginuli, trojica su domaća, i to Bolanac Josip, Vlačić Josip i Bičić Jordano.

Drugog dana su prva devetorica pokopana u veliko učesće naroda u Labinu.

Mi smo više puta pisali o nedovoljnom osiguranju u Krapanskom rudniku. Radi maksimalnog iskorištavanja rudnika, ne poduzimaju se osiguranja kao što je to zvidu u svijetu propisano, a i u Italiji, već je glavno čim više tona ugljena bez obzira na broj žrtava. Do sada smo skoro u svakom broju registrirali manje nesreće i često smo ukazivali na te propuste, a sada će iza ove teške nesreće, možda i vlasti poduzeti mjere da se zaštite životi rudara.

Pet in dvajset naših denarnih zadrug v konkurzu

Ljubljana, septembra 1937. (Agis). V zadnjem času so prešle v likvidacijo Hranilnica in posojilnica v Koralih pri Izoli, ki je bila ustanovljena l. 1908. Hranilnica in posojilnica v Roči, ustanovljena l. 1899 ter Kmečka posojilnica v Rovinju, v Smetu pri St. Petru na Krasu pa je od 15 m. l. v likvidaciji tamkajšnja Kmečka hranilnica in posojilnica, ustanovljena l. 1910, ki je zadala kmetom zlasti iz Smilca, Narina in Nudanjega sela občuten in težak udarec.

Med tem je pa 25 naših denarnih zadrug pod pritiskom oblasti napovedalo konkurz, in sleer:

1. 1897 ustanovljena Hranilnica in posojilnica v Solkanu pri Gorici in istega leta ustanovljena Kmečka hranilnica in posojilnica v Sturjah pri Ajdovščini;

1. 1899 ustanovljeni: Osvrednja posojilnica v Gorici, ki je prešla v likvidacijo že 16. marca 1934 in Kmečka posojilnica in hranilnica v Črničah;

1. 1900 ustanovljena Ljudska hranilnica in posojilnica v Kamnjen;

1. 1904 ustanovljena Ljudska posojilnica v Rihemberku;

1. 1905 ustanovljena Hranilnica in posojilnica v Podbrdu;

1. 1906 ustanovljena Kmečka posojilnica in hranilnica v Oseku;

1. 1907 ustanovljena Kmečka hranilnica in posojilnica v Lokavcu;

1. 1908 ustanovljene: Posojilnica v Drežnici, Hranilnica in posojilnica v Prvačini, Kmečka hranilnica in posojilnica v Kostanjevici na Krasu, Kmečka hranilnica in posojilnica v Kozani, Kmečka hranilnica in posojilnica na Šentvljaski vrti, Kmečka hranilnica in posojilnica v Pliskovici na Krasu, Kmečka hranilnica in posojilnica v Šmarju, Kmečka hranilnica in posojilnica v Šmartnem pri Kojščem, Kmečka hranilnica

in posojilnica v Trnovem pri Gorici, Kmečka posojilnica v Rihemberku in l. 1909 ustanovljeni: Kmečka hranilnica in posojilnica v Vel. Zabljah in Posojilnica v Podmelcu.

Ce primerjamo skupno število gori navedenih hranilnic, ki znaša 29 s celokupnim številom denarnih zadrug v Julijski Krajini pomeni to eno petino denarnih zadrug. Naše denarne zadruge so postopoma nastajale vse od leta 1880 (ko je bila, kot prva zadruška, ustanovljena Gospodarsko društvo v Slednju pri Trstu) pa do konca 1914. V tem letu so bile ustanovljene zadnje denarne zadruge. Potem je radi svetovne morije vse zaostalo. S prihodom Italijanov, zlasti pa z nastopom fašizma so bile vse zadruge med njimi tudi denarne, katerih je bilo ca 160, zapiseane nasilnemu propadu. Rapidno so začele pešati zlasti potemi, ko so bile uničene zadružno zveze, glavna opora naših zadrug.

Uničenje denarnih zadrug pomeni za našega kmetu tudi njegovo gospodarsko uničenje. V svoji s svojimi delom in s svojimi žulji ustanovljene zadruge je imel kmet vedno polno zaupanja. Vanje je vložil marsikak Amerikane ves svoj zaslužek, ki ga je prinesel s seboj čez morje, vanje je vložil naš kmet, obrtnik in trgovec svoje prihranke za kritična leta. Pri njih je iskal pomoči z nesrečami preobuzani gospodar in jenal posojila obrtnik in trgovec. Danes so vsi enako udarjeni. Oni, ki se je zadolžil, ni na to tako samo in imetje poslani na bobno, ki je vlagal, ni vse zgubil in mora ob hranilničnem polomu še doplačevati visoke denarne zneske. Z napovedjo konkurzov zadrugam bo marsikateri naš kmet, ki je še vedno upal, da se bo polagoma znebil dolga in opomogel, zgubil svoje premoženje.

Kaj pomeni potom domače hranilnice pri sistematičnem uničevanju gospodarsva našega kmetu se kaže dobro za zvezo, zato, nelo samo mirno dopušča, ampak tudi likvidacije in konkurze zadrug podpira in forsira.

Nagel in vsestranski postanek dobrega zadržajstva v Julijski Krajini kot tudi njegove celotne polome je poseben kočček naše zgodovine!

MILIJONSKA DRŽAVNA SUBVENCIJA-TRSTU IN REKI

Trst, septembra 1937. (Agis). Pristalski skladišni upravi v Trstu in Reki sta prešli te dni od italijanskega prometnega ministarstva nove subvencije, se celotnem znesku 10 milijonov lir. V kakšnem razmerju si bosta Trst in Reka iz znesek med seboj razdelila, ni znano. K tej vesti naj še pripomnimo, da je ta znesek le malhen del onega, ki ga mora Italija vsako leto žrtvovati za umetno vzdrževanje Trsta in Reke, oziroma naprav in Institutci. Kljub vseni izdatnim zneskom pa obe mesti stalno propadeta. Nikakor pa niso prikrašteni najvišji funkcionarji pri raznih skladiščnih upravah, ki kljub vseli krizi prejemale balne vsote kot mesečno plačo.

Uhapšeni provalnici u Kutešovu

Rijeka, 10. IX. 1937. (Sag) — Prije rodinu dana vratlo se je iz Amerike u Kutešovo Anton Štemberger sa ovcem svotom uštedjenih novaca. Novac je držao u kovčegu kod brata, gdje je stanovao. Prije 3 mjeseca bilo je provaljeno u stan i Štemberger ukrađeno preko 100.000 lira, što u dolarima što u lirama. Sumnja je odmah pala na trojicu fašista i čitavo je selo o tome covorilo, no karabinjeri sa tenentom na čelu kao da ne čuju već su htjeli uhapšiti bratovu ženu, da je ona kriva. Medjutim pred desetak dana zlikovci su se nehotice odali, pičući u nekoj sumi u zdravlje »Gulje«, kako se po domaću zove Štemberger, a što je čula neka žena i po njoj dozvani svjedok. Sada im više nije bilo pomoći, te su morali u sudске uzeti u li. Bistrici. Štembergera je medjutim od uzbudjenja udarila kap, te ne može nikuda i i pitanje je, hoće li se još koja ukrađena lira ili dolar gdje pronaći, kad su se zlikovci puna tri mjeseca osjećali ovako sižurnima.

ŽALOST U KUĆI IVE MIHOVILOVIĆA

11. o. m. umrla je u Zagrebu supruga glavnog urednika »Novosti« i našeg bivšeg urednika, Nada Mihovilić, rođena Starec u trideset i prvoj godini života. Pokojnica je bila rođena iz Bar-kovlja kod Trsta, kći učitelja Jakova Stareca. U Trstu je bila poznata i vrlo objektivna, naročito u slavonskim omladinskim i sportskim krugovima, jer je aktivno suradnjivala u svim našim sportskim omladinskim društvima u Trstu, dok su ta društva bila dozvoljena. Uvijek vedra i nasmijana, umovala je vedrinu i u svoju okolinu. Takevom je ostala sve do svoje teške bolesti, koja ju je posljedice dvogodišnjeg bolovanja shrvala u najljepšoj dobi života.

Iza sebe ostavlja razalozćenog supruga i petogodišnja kćer Majka, rediteljice mnogobrojnu rodbinu. Njezina smrt je bolno osjetljiva i među emigrantima u Zagrebu, što se vidjelo i po velikom sprowedu i hrpama vijenaca i cvijeća na njezinu grobu.

Počivala u miru iza teških patnja, a prijatelju Ivi s kćerkom Majom i ostalom rodbinom izrazujemo i ovim putem naše saučesće u njihovoj tuzi.

U počast blagopokojne Nade Mihovilić

mjesto vijenaca na odar podijelila je obitelj g. dra F. rana Brnčića »Jugoslavnskoj Matice« u Zagrebu i »Krovašnje Istrane« prigodom od 300 (tri stotine) dinara, na čemu se najtoplije zahvaljuje Odbor.

U fond lista »Istra« darovao je g. H. M. 200.— Din da počasti uspomenu pok. Nade Mihovilić.

Pojasnilo idrijskim rudarjem

Skoro vsi bivši uslužbenici pri rudniku v Idriji se nahajajo v sodečnem položaju: Dokler so delali pri inovovanem rudniku se bili člani tamošnje Bratovske skladične in so leta in leta plačevali svoje prispevke za penzijski sklad. Ko so pa bili odpuščeni in so se izselili jim Bratovska skladična do tedaj vplačanege zneska ni izplačala, ker ji to tudi pravila zabranjuje. Nastaje vprašanje: kako priti sedaj tu v Jugoslavijo, kjer smo skoro vsi našli nekako »zaposilite«, do svojega denarja in do zaželjene pokojnine, če je to mogoče. Dosedaj se je v nekaterih slučajih skušalo to doseči za posameznike, vendar ni bilo vidnih uspehov. Zato se je sklenilo, da bi se posredovalo za vse prizadete skup. Da je tako posredovanje mogoče, je treba najprej vedeti, kdo so in kje so prizadeti ter kako in za koliko so prizadeti. Odtod izvira moj prvi poziv vsem tovarišem, da naj se odgode. In res se je dosedaj javilo pismenim, potom 6 prizadetih, usmenjo pa 5, kar pa je seveda zelo malo, če pomislimo, da nas je okrog 60. Zato prošim ponovo vse prizadete, da se zglase in da informirajo tudi druge o tem posredovanju, ker marsikdo ne čita časopisov.

Za zdaj zbiram torej šele podatke. Zato me zanima vedeti o prizadetem sledeče: 1) njegov priimek in ime; 2) rojstni kraj, dan, mesec, leto; 3) kdaj je začel pri rudniku delati; 4) spričevalo o zaposlitvi v Idriji ali o članstvu tam. Brat skladičnice; 5) sedanje bivališče in zaposlitev.

Mnogo je med nami takih, ki nimajo nobenega spričevala niti potrdila. Taki naj samo povedo, da ga nimajo, se bo skušalo zanje dobiti tako spričevalo in skupnem posredovanju. Zglase pa naj se v zveze vsem, takoj!

Taki posredovanja so združena z večjim ali manjšim stroški. Teh strokov sedeva ne morem sam nositi, za 60 prizadetih, zato sem prošil, naj vsak prispeva 10 din v znanak. Obracun o tem sledi pozneje.

Potrebno bi seveda bilo, da si prizadeti že radi odgovornosti in radi kontrole izvolijo nekaj odbor, ki bi zaslopal njih interese. Čim bom imel zbrane podatke bom povabil bližnje rojake k sestanku, kjer se bomo o stvari pogovorili in povabili zastopstvo odboru, sestojecemu iz 3 ali 5 prizadetih, o čemer bomo vse obvestili. Da bi se zbrali vsi, je seveda nemogoče, ker smo preveč raztreseni po vsi državi od severa do juga.

Ponavilam že preobčeni poziv vsem rojakem še enkrat, ter jih pozivam, naj se mi zglas čimprej, da bo zadeva čimprej stekla pravo pot.

A. Krašna, Primskovo 169., Kranj.

ANTON KOGEJ

V ljubljanski bolnici je umrl rojak Anton Kogej, višji sodni oficijal v Mokronogu, doma iz Idrije. Podlegel je težkim poškodbam, ki jih je dobil pri nesrečnem padcu po stopnicah. Pretresel si je možgane in kljub temu, da je bil takoj odpeljan v rešilni avto in v ljubljansko bolnico, mu zdravniki niso mogli nuditi več nobenih možnosti. Pokopali so ga v Ljubljani dne 12 t. m. Pokojnik zapuščal vdovo in tri neodraste otroke, katerim izrekamo naše iskreno sožalje. (Agis).

PEDESETGODIŠNJICA JOSIPA BAZELIJA

JOSIP. BAZELI

Zagreb, septembra 1937. — 16 septembra o. g. navršio je g. Josip Bazeli, pedeset godina života. Svih naših ljudi iz južne Istre imali su priliku da prije rata, a naročito za vrijeme rata, upoznaju g. Josipa Bazelija kao odličnog radnika na našem kulturno-nacionalnom polju...

NAŠA KULTURNA KRONIKA

KONCERT V. KRONBERŠKI CERKVI V Kronbergu je dne 22. avgusta t. l. priredil koncert cerkvenih pevski zbor iz Romana pri Trstu. Izletu se je udeležilo 32 pevcev in pevki...

NAŠI LIKOVNI UMETNIKI

Na ljubljanskem jesenskem vselešnju so razstavljeni letos tudi likovni umetniki, med katerimi so bili zastopani naši rojaki. S. A. S. S. je razstavil sedem olič. Večinoma motive iz narave, Sirk Albert, naš znani slikar marin, je razstavil tri oja. dalje je razstavil tudi tri oja slikar Franc Pavličević, mladi kipar Zdenko Kalin pa dva kipa v mavcu.

HIMEN.

Kamnik, septembra 1937. — Dne 4. t. m. stopil je v sv. zakon, naš član in bivši tajnik našega društva »Tabor« v Kamniku, z obojestrano željo Jenjkarjevo, ličerno Šol. up. v. p. iz Kamnika. V novem zak. življenju želimo jima obilo sreče in zadovoljstva! — Odbor »Tabora«.

IZ DRUŠTVA »ISTRA« U ZAGREBU

IZLET OMLADINSKE SEKCIJE NA PONIKVE priredjuje se 19. IX. pošto se 12 o. m. nije moglo izvesti zbog nepogodnih vremenskih prilika. Izlet će se održati u četvrtak, 20. IX. u 8 sati ujutro. Uvjet: li. sp. prvici će mnostvo izletnika. — Odbor.

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

Lijep uspjeh K. S. kluba »Istra« u Novom Sadu

Novi Sad, 10. septembra 1937. — Dana 5. i 6. septembra o. g. održalo se u Novom Sadu iz. kulturno-narodno za državno priznanje na koje je došlo oko 50 klubova iz cijele zemlje. Među tim izabranim stariji i mlađi klubovi našeg društva »Istra« najviše su se istaknuli. Naša ekipa je osvojila prvo mjesto u grupi klubova K. S. kluba. Rezultat tima je 402 čunja, to time se naš klub plasirao kao 17. državni i kao 11. u Novosadu. Naš par sa 108 čunja zauzeo je VII. državno mjesto, a u Novosadu potpisavši III. mjesto. Dobar uspjeh našeg mladog kluba je više nezavidan.

Lep uspeh mariborskih »Jadranašev« u Ptuj

Ptuj, 10. septembra 1937. — Na inicijativu našega društva »Istrica« se ovaj takmičnja narodna obrambena društva s sodelovanjem našega zbora društva »Jadrane« iz Maribora odvijala v nedelju dne 5. m. z. m. ob 20 h. v mestnom gledališču slavnosti koncert v proslavo Nj. Vel. Kralja Petra II. Vse narodno-socijalno prebivalstvo mesta Ptuj se je zbralo da večer v gledališču. Večer je otvoril g. dr. Kovačič Maks, ki je s toplimi besedami pozdravil vsakega iz organizacije. V »Jadrane« ter predvsem podčrtal troje zgodovinskih važnosti v zvezi z dnevom 6. v. 1940. Na to je sledil koncert pod vodstvom g. prof. V. A. B. V. pri polovici programa so »Jadranaši« izvajali šteje umetne skladbe, med tem ko so v drugi polovici programa podali same narodne pesmi ki so posebej posebno vrgale, zlasti koraklo narodno: Juke pojdame s kučecelci Pevci so morali posebno ponavljati. Program je bil sestavljen v duhu in cilju, ki ga naša društva zasledujejo, o čemer govori pesmi: Povejte ve planine, Na dan Sijavan, Sočbi t. d. Izvajanje iz navedenih pesmi je bilo na povsem umetniški način in enoglasna kritika je da je kbor »Jadrane« naravnost odlična. To koncertu je sledil prijeteljki druhi naš večer, v zgornjih dvoranah Narodnega doma, kjer je par prireditelj besed spregovoril g. dr. Štanič o. n. Franjo Kareranu se je zahvalil v imenu »Jadrana« g. dr. Črkventič i porneže ob slovesu je spregovoril se Marjono Kralj iz Maribora. Narodnomu domu je bilo prav za prav nadaljevanje koncerta. Na »Jadranaši« neumorno prepravili do popolnosti, ko jih je autobus odpeljal proti Mariboru. Takih večerov si Ptujčani želimo še več!

Članski sastanak »Tabora« v Kamniku

Kamnik, septembra 1937. — V nedelju dne 10. t. m. se bo vršil ob 3 uru p. d. redni članski sastanak Prosvetneke in podpornika društva »Tabor« v Kamniku, v narodnih prostorih v gostinji g. Serčena v Radomljah. K. polni izdebeli so vajbeni vsi člani in prijetelji našega društva. — Odbor

U FOND »ISTRE«

- Prohinar Vlado, Kamnik ... D 10.-
H. M., Zagreb ... D 200.-
Joško Pirce, Strazišće pri Kranju ... D 100.-
U prošlom broju objavljeno D 41.156.60
Ukupno D 41.660.60

ISTRA SE MIJENJA

I. Od Rečine do Plominia

Oj ilpa braćo moja, znate kako je i lijepe i nelagodno preći most preko Rečine i stajati u onoj baraci na rječkoj strani mosta. Vi zamislite kako ćete večeras vidjeti majku, a u isto vrijeme pomislite da možete svršiti u nekom riječkom kataklizu. Činite se ozbiljni i važni, isprave su vam u redu, a ipak znate, da mala gajba u kojoj uređuje policijski činovnik, što vam pregledava putnu ispravu ima jedan prijetelj, pod zavjesom, i za te zavjese je kartoteka, kakve se obično nalaze u malim knjižnicama, i na jednom malom kartonu mjesto našlova knjige je vaše ime, ime vašeg oca i majke, mjesto rođenja i isplani su na njoj vaši grijesi prema Italiji, djela koja ste možda učinili, a koja su možda i izmišljena. Ja znam, na primjer, da sam nekad u tu kartoteku došao na najglupiji način. Dva moćna fašista su se međusobno u našem gradu spavdala i jedan da se osveti drugome optužio ga je da se sa mnom družim. Da bi krivica optuženog fašista bila što veća, moralo se je izmisliti nešto strašno za mene. I tako je jedan fašista, kome nisam nikad znao ni ime, pao u nemilosrdnost, a ja sam došao u kartoteku. I sve stolim tu ispred gašbe, činovnik mora da ispiše sve podatke iz onog kartona i sve podatke iz moje putnice, da sve to nekome pošalje. Izgleda mi ipak da ću vidjeti majku. Bomba! — rekla bi moja sestra. Činovnik mi je na putnicu metnuo pečat i broj pečata nešto napisao. Valjda je to broj onog nekadašnjeg uhlitbenog naloga. Svejedno. Već mi je putnica u džepu i ja borbizam niz štrardu, u prvu trafiklu, po paket tabaka.

Čujem espresso. Noćas i onako neću spavati, mogu piti kave i pušiti bez prestanka. Ali kava je mala, a vremena je mnogo. Već ustajem i na rivi sam, brojim mladiće što hvataju na povraz sitne bugvice. Ima ih jedanaest. Fino zanimanje. Ide u koji šezdeset ovakvih bugvica a preko na Sušaku moraju Kirici da prodaju kilo bugvica po jedan dinar. Još malo pa sam u autobusu. Nekad sam išao sa Rijeke pješke u Pulu, znam okuke divlje i lijepe Liburnije. Svaka me okuka pozdravlja, svaku dragu gutam očima i srecm. Sunce se naginulo za goru, sjena Učke dopire do pola kanala, trabakuli se naginju punim jedrima po večernjoj trmuntaji; autobus, kilzi po uglačanoj cestini, uz vile, hotele, šumarko, drage i portiče. Tu su Gervaisove javorike, pune vlage, svježine i mirisa, sa mekaniim sočnim svjetlozeljenim lišćem. Tu su tunere, na kojima ribari još uvijek čekaju tunu, i velike trale siđe se u dragama. I nekoliko firmi na trgovinama sa našim starim siče na kraju prelamena još je tu. Autobusli jure jedan za drugim, i privatni automobili su česti, motocikli tandru, promet je živ. Koliko je još našega u tome prometu ne znam, ali osjećam da ga ima. Ovi radnici još uvijek popravljaju ovu istu cestu, što luku sa »macama« po »butarilima«, su naši. Tako sam i ja nekad vrtao rupe za mine na Monte Kope, i lada kad sam vrtao te rupe, želio sam da talijanski brodovi doplove noću i raznesu topovima te proklete utvrde austrlijske, jer je Italija tada, prije 23 godine za mene bila zemlja nada, napredna i demokratska, i borila se za svoja opravdana prava kao i mi. Sad je Italija tu, bijeli zidovi kuća su puni Mussolinijevih izreka (koje u autobusu kako izgleda nitko ipak ne čita osim me) Austrija se svrćela kao grinja smokva što svirano na sunce, i sam nekako otumarao i sad mi život izgleda još glupiji i jadniji nego onaj na austrlijskoj puljskoj tvrđavi Monte Kope. Raduju me zelene strane Liburnije, zanosi me tamno plavo more ispod nje, daleki vidici ispod sunca, Omišalj što izgleda kao da je tu da ga omišalj rukom dohvatiti; Malinska što se pripila uz more, male uvale Cresla i jedrilice u kanalu; ali ovaj divan pogled izgleda mi kao da je na brzini ukraden. Liburnija kao da nije stvarna nego je gledam na filmu. Vrtaču mine radnici, šire cestu, meću u rupe cementne »parakare« i bolaju ih u crnobilje. I ta cesta je sasvim drukčija

nego prije, nervira me cement, opet će ljudi što rade u kamenolomu i klesari imati manje posla. Svako mjesto, selo, draga, zavoj na cesti je jedno sjećanje, a svako sjećanje je prošlost. Eto prošli smo Volosko i Opatku, Ivanan, Iku, nacionalno naš najkompaktiniji kraj u Istri, najkulturniji i najnapredniji, sjećanja se nižu na oborbe, ljude i rad. Tu je bila »Družba«, tada mi je došla moja pučka škola, otud su mi bili prvi učitelji. Gdje je sad taj moj prvi učitelj, Pave Šaršon, gdje je »Družba«, gdje su ljudi što su uređovali hrvatski i općinskom domu opatijskom. Nije više tu Car, ni barba Rike, ni Nazor više ne gleda iz Kastva svake večeri pučnu moršku punu tajanstvenih gajlija. A Gervalsi slaže takođerje tamo negdje u Panoniji spis na spis: Kurjačevke contra Knapce i Liburnija je i za njega samo sjećanje, samo prošlost. I tako sjećanja mlina stranke u Gandulicevoj ulici i Ronjigi su mi samo uspomena. Dugo stoji autobus na carinskoj granici u Mošćeničkoj Dragi. Tražim očima potečić i stvarno ga nalazim. Mošćenice grade, ki si za potokom u tebi je moj dragi i onin črnin okon narod je pjevao istinu i realno. I gledam gore Mošćenice: Mošćenice grade, ki si na vršiću u tebi je moj dragi u črnin klubučiću. Jedna gospodinja penje se steniću u autobus. Kaže da bi umrlu prije nego što bi se pleske popela do Mošćenica. To mi je dobro, mislim, jer valjda još ima gore u Mošćenicama i po svim ovim rasutim selcima i zaseocima pod brdom žena, naših žena, kojima je penjanje uz brdo tako prirodno kao iljevanje i ustajanje. Pa možda i svi ti tamni utisli iz autobusa koji juri kroz snobovska međunarodna kupališta, uz vile i plaže i kostime i maske, samo su izlazvni tom vanjskom patinom što je oboljla kuće i ljude s obe strane puta automobilskog. Da zadjem tamo kud se mora pješke, na magaracu, na mulu, na zdepastim volovskim kolimku, kud patina ne dopire, možda bih se sam ušepirao u France, Lucu i Kate, što rade na malim lijehanama, u kućama, koje su vjekovima iste koje su doživjele mnogo promjena i mnogo vojaska i znaju da je sve ono privremeno i prolazno što ljudi smatraju za trajno i vječito. Kad bi se jednoga dana ti mnogobrojni rasuti Stipanji spuštali iz svojih brda dolje na more, bilo bi možda kao i nekad: more bi brzo opralo svu patinu. Eto Erseca. Okladlo bih se da ljudi tu kod brjaku gore još noski a možda i prijavu luk, mlince (sadnice) ulike i snokove po očetloj Istri kao i nekad. možda i neka mala Tonka iz Erseca

putuje s tim lukom, jer je nekad neka sigurno putovao: Ersećanka lica mlada, prodavala tuk Nos gale mala pol vraga, zać je jako ljut. Ersećanka mulu goni, ojanjenaja Puščaj mala s vragom mulu, zami ti mane. A valjda je tu negdje između Erseca i Plominia ponikla i ona pjesma: Jena je mala vez vozila, Klinac njoj je pal. Dragi moj Jenjo Sisliski, što si mnogo dana i sata provodio za pisačim stolom da nam oživis, koliko si mogao, romantiku onih draga, pečina, onog krša na morskoj klisuri, mori i zemlje preko mora, tvojih lijepih Jelki i Tonki, koliko bih želio danas, da stao nekad sidim na i slušam glasove naše zemlje i našega mora, da vidim, čemu se oni nadaju i u što vjeruju, da li je i njih i koliko uhvatila patina. Ali ne smijem, ja dolazim iz zemlje, koja ima drugoga kralja i druge novce, drukčiju monturu vojnika i druge ambleme na kapama. I ja sam sad tu u tvojoj i mojoj zemlji budj, tamo negdje ču morali ispunjavati neki »ogledilji dogiorone per gli stranerie, ja sam tu upola zarobljenik, sunniji i bespravan i moram da jurim dalje po maršrutu koja mi je dana. Do mene sjedi neki ostariji čovjek, radničkog izgleda, crvena lica i očirni i njih kostiju, blagih plavih očiju. Moj instinkt razočaranja nije više otkar kao prije, deformirale su ga knjige i manjia pisanja. Ali obraćam mu se, na sreću, hrvatski: — Kuj dobu ćemo prit va Plominu? — Okoli šest, šest i pol, odgovara on prirodno, bez udženja i daljega pitanja. I mi se upoznajemo, opisivanjem, bez pretstavljivanja. Ja mu poznajem brata, on mi poznaje oca, već smo prijatelji. U večer će mi on ponuditi noćiste, i ja ću morati da odijem, da ne naškodim njemu. U Plominu po zldovima ima još više napisla sa nudirim izrazom nego drugdje. Izreke kao da su važene iz Nietzscheovog Zaratusete i prilicno su daleko od stvarnosti onih strnih begova i usklh staza što se okomilo spuštaju u more. A u Plominu još uvijek rade stupe, gdje se valja staro istarsko vunenno sukno za odijela i za ponjave. U Plominu se grade neke kuće all duga uvala je pusta. More je tužno od vode, koja ovamo teče umjetnim kanalom, pošilje susenje Čepića. Lica ljudi su dobra. A Plomin uva sve nativise, nije strašan: — Aj Plomin je bell grad. Na bok su mu ... MIHO KRVAČAC

»Istra« izlazi svakog tjedna u petak. — Broj na godinu: Omladinski Vjesnik: Konzoljni »Istra«: Mladost: 400. — Uredništvo: Zagreb, Matije Gupca 13. — Tiska: Stećakina. — Štampar: Jovanović. — Pretplatite za cijelu godinu 48. — din. za pola godine 24. — din. za tromesečno dvostruko, za Ameriku 5 dolara. — Uredništvo: Zagreb, Matije Gupca 13. — Broj na godinu: Omladinski Vjesnik: Konzoljni »Istra«: Mladost: 400. — Uredništvo: Zagreb, Matije Gupca 13. — Tiska: Stećakina. — Štampar: Jovanović.